

Harmanus Serin (1677-1756)

Een onbekende maar zeer productieve Haagse portrettist uit de eerste helft van de achttiende eeuw

Jim van der Meer Mohr

In het laatste kwart van de zeventiende eeuw was de markt voor portretten in Den Haag voor een belangrijk deel in handen van Jan de Baen (1633-1702) en later ook van Caspar Netscher (1635/36-1684). Na het overlijden van De Baen kregen ook Netschers zonen Constantijn (1668-1723) en Theodoor Netscher (1661-1728) en vader en zoon Johannes Vollevens I (1649-1728) en Johannes Vollevens II (1685-1758) een belangrijk marktaandeel. Deze namen zijn bij velen dan ook bekend. Minder bekend is de uit Antwerpen afkomstige portrettist Harmanus Serin, die zich in het eerste decennium van de achttiende eeuw in Den Haag heeft gevestigd. Samen met Johannes Vollevens II vervulde hij in de eerste helft van deze eeuw een groot deel van de opdrachten voor portretten. In de loop van de eeuw namen veel zwieriger werkende kunstenaars als Philip van Dijk (1683-1753) en Mattheus Verheyden (1700-1777) de plaats in van Serin en Vollevens II. In de tweede helft van de achttiende eeuw kwamen daar ook buitenlandse reizende portrettisten bij als Benjamin Bolomey (1739-1819) en Guillaume de Spinny (1721-1785).

Leven

Harmanus Josephus Serin is in 1677 in Antwerpen geboren en aldaar op 4 juni in de Sint-Jacobsparochie gedoopt als zoon van de kunstschilder Remaclus Serini en Susanna Vermeren.¹ Veel van wat wij van hem weten is te danken aan de gegevens die Johan van Gool over hem heeft opgetekend in zijn *Nieuwe Schouburg*.² Deze informatie blijkt echter niet altijd even betrouwbaar. Zo gaf Van Gool als geboorteplaats bijvoorbeeld Gent, terwijl uitgebreid onderzoek in de bronnen heeft uitgewezen dat het Antwerpen was. Dat neemt niet weg dat er dankzij Johan van Gool toch het een en ander bekend is. Volgens Van Gool heeft Harmanus Serin het vak geleerd van zijn vader. 'Zijn vader, die middeloorzaak van zijn aanwezen was, is met een grontlegger van zyn onderhout geweest; vermits hy hem de kunst, daer hy tot heden zyn dagelyks broot meê wint, geleert heeft (...)'.³

Wanneer Serin naar Den Haag is gekomen, is (nog) niet bekend. Wel weten wij uit de trouwregisters in het Haags Gemeentearchief dat hij op 2 mei 1706 in de Hoogduitse Kerk is gehuwd met de uit Dordrecht afkomstige Anna Margaretha Pauw.⁴ Zij was een dochter van de Dordtse

1. Pieter Tanjé naar Harmanus Serin, Portret van ds. Wigbold Muilman, 1750, linksonder H.J. Serin Pinx., midden onder F.H. Scheurleer Excudit., gesigneerd rechtsonder P. Tanjé sculps., ets en gravure, 260x208 mm. *Collectie Haags Gemeentearchief*.

advocaat en administrateur ‘van de medicament[en]’ mr. Gerard Pauw, die in 1675 eveneens in de Hoogduitse Kerk was gehuwd met Elisabeth Sophia Braconnier. Uit Serins huwelijk met Anna Margaretha Pauw zijn acht kinderen geboren, die allen in Den Haag rooms-katholiek zijn gedoopt. Slechts vier waren er nog in leven toen hun moeder in januari 1725 op vrij jonge leeftijd overleed.⁵ Eén ervan, Jan, zou volgens diverse bronnen ook kunstschilder zijn geweest, maar er is helaas geen enkel archiefstuk waaruit dit blijkt en ook zijn er geen werken van hem bekend. Diverse lexica geven een verschillende sterfdatum van Harmanus Serin, maar uit onderzoek in het Haags Gemeentearchief is gebleken dat zijn overlijden op 27 februari 1756 is aangegeven. Serin is vervolgens op die dag op Eikenduinen begraven, waar ruim dertig jaar eerder ook zijn vrouw ter aarde is besteld. Als doodsoorzaak wordt ‘verval van levensgeesten’ genoemd.⁶

Serin heeft voor zover bekend louter portretten gemaakt en een grote productie gehad. Zijn oeuvre telt nu, inclusief de werken die uitsluitend van bronnen bekend zijn, ongeveer 200 portretten. De meeste van zijn portretten zijn op vrij stereotype wijze geschilderd. Het zijn voornamelijk borststukken en de voorgestelde persoon is doorgaans in een vertrek weergegeven met een doorkijkje op een park. De piek van zijn productie lag tussen 1720 en 1740. De formaten zijn over het algemeen – enkele uitzonderingen daargelaten – min of meer dezelfde, zo’n 70/80 x 60 cm. Tot ongeveer 1740 zien wij wisselend ovalen en rechthoekige portretten; daarna zijn de portretten uitsluitend rechthoekig. Serin werkte in Den Haag en bediende van daaruit

ook cliënten uit het gebied dat wij nu de Randstad noemen. In Den Haag was er in het tweede stadhouderloze tijdperk geen hofleven. Dit speelde zich, zij het in een sobere vorm, van 1702 tot 1747 af in Leeuwarden, waar de Friese Nassaus hun residentie hadden. Hierin kwam pas verandering toen Willem IV in 1747 tot stadhouder van alle gewesten werd aangesteld. Den Haag is al die tijd echter wel het bestuurlijke en regeringscentrum gebleven. Hierdoor waren er nog steeds tal van adellijke en patricische regenten die als afgevaardigden van hun gewesten met enige regelmaat naar Den Haag kwamen of die functies bekleedden bij de Raad van State en andere hoge colleges van staat. Daar kwamen ’s winters veel hoge militairen bij die dan hun garnizoensplaats voor Den Haag verruilden.⁷ Verder waren de pensionarissen, de hoogste bestuursadviseurs en ambtelijke woordvoerders van een aantal steden in en buiten Holland, vaak in de regeringsstad waar ze dan logeerden in logementen, of elders in het Haagse.⁸ In dat Den Haag had Serin zich dus een goede positie als portrettist weten te verwerven. Onder zijn opdrachtgevers zien wij veel juristen en hogere ambtenaren. Buiten Den Haag was Serin voornamelijk in Delft en Gorinchem actief. Daarnaast heeft hij ook enkele klanten in Rotterdam en Gouda bediend. Verder heeft hij tal van geestelijken, zowel katholiek als protestant, in het huidige Zuid-Holland geportretteerd. In dit artikel wil ik mij beperken tot zijn Haagse clientèle en daar aan de hand van een aantal portretten een overzicht van geven. Zonder hiermee een zekere hiërarchie in de clientèle te willen suggereren begin ik met de portretten die hij van Haagse predikanten heeft gemaakt.

Predikanten⁹

Uit Den Haag zijn drie portretten van predikanten bekend. Twee hiervan kennen wij uitsluitend uit een gravure die naar een portret van Serin is gemaakt. Het betreft hier vader en zoon Wigbold (1674-1746) en Willem Muilman (1697-1759) die respectievelijk in 1712 en 1735 in Den Haag beroepen zijn. Vader en zoon Muilman zijn door Serin geportretteerd, staand in een ruimte met een doorkijkje. In het geval van Wigbold is door het raam de Grote of St. Jacobskerk te zien. Wigbold Muilman heeft in zijn rechterhand een papiertje waarop staat: Ps. 73:25.26 (Wien heb ik nevens u in den hemel? Nevens u begeer ik niets op aarde; al zou mijn vlees en mijn hart bezwijken, mijns harten rots

en mijn erfdeel is god voor eeuwig). De prent is volgens het randschrift na het overlijden van Muilman uitgegeven, maar gelet op de pruik van voorgestelde is het goed mogelijk dat het portret is gemaakt ter gelegenheid van diens emeritaat in 1735. Zoon Willem is eveneens in een vertrek weergegeven met zijn linkerhand op de bijbel, die open ligt op het titelblad van het Nieuwe Testament. Op het overlijden van Wigbold Muilman in 1746 heeft Nicolaas van Swinderen een zilveren penning geslagen die duidelijk de prent als uitgangspunt heeft genomen, zij het zonder invulling van de achtergrond. Ook op het overlijden van Willem Muilman is in 1759 een penning geslagen, nu door Gerrit van Moelingen. Ook hier heeft de prent overduidelijk als voorbeeld gediend.¹⁰ Vader Muilman was door de kerkenraad aangewezen voor de correctie en revisie van een nieuwe Bijbel. Op 28 januari 1731 kreeg hij een beroerte; de gevolgen hiervan hebben hem lang belemmerd en in 1736 kreeg hij toestemming om met emeritaat te gaan. Hij werd opgevolgd door zijn zoon. Het werk aan de revisie van de Bijbel kon hij ook niet afmaken. Dit is voortgezet door bovengenoemde zoon Willem en zoon Hendrik (1741-1815), die ook predikant was.¹¹

In 1735 heeft Serin van ds. Henricus Malecotius (1700-1744) een fraai portret gemaakt. Hier is de predikant zittend in zijn studeervertrek weergegeven terwijl zijn rechterhand op de *Biblia Hebraica* rust. Malecotius werd in 1731 in Den Haag benoemd. Deze Malecotius was een

2. G. van Moelingen, Willem Muilman. Zilver, 59 mm; een exemplaar is in de Nationale Numismatische Collectie (NMC), voorheen Nederlands Muntmuseum, bij De Nederlandsche Bank. Foto NMC.

3. Harmanus Serin, Portret van ds. Henricus Malecotius, op de gedoubleerde achterzijde H. Serin pinxt /1735, olie-
verf op doek, 85x66 cm. *Particuliere collectie. Foto Steven
Witkam.*

zeer geliefde en kennelijk ook bekende predikant, want van zijn plotselinge overlijden in 1744 werd zelfs melding gemaakt in de *Amsterdamsche Dingsdaegse Courant* van 8 september 1744. Malecotius was een zoon van een predikant en een zoon van hem, Pieter Abraham Malecotius, zou later ook predikant worden. Het ambt van predikant werd in die tijd wel

vaker door meerdere generaties bekleed. Zoon Pieter Abraham is overigens in 1769 gehuwd met Elisabeth van Son, een dochter van mr. Hendrik van Son en Anna Stipel; dit echtpaar werd, zoals wij later zullen zien, in 1755 door Serin geportretteerd. Zo zien we hoe de diverse families in het achttiende-eeuwse Den Haag met elkaar verbonden waren.

Uit Den Haag zijn verder geen portretten van geestelijken bekend. Wel heeft Serin een aantal portretten van pastoors gemaakt die in het gewest Holland werkzaam waren.

Adel

Serin had weinig klanten die tot de adel behoorden. Portrettisten als Constantijn en Theodoor Netscher (1661-1728) mochten wel edelen uit het Haagse tot hun clientèle rekenen. Voor naar het lijkt uitsluitend twee adellijke families heeft Serin gewerkt. Zeer bekend, maar dan vooral vanwege de prachtige lijst met alle kwartierwapens, is het portret van Jan Louis van Hardenbroek, heer van Vliet (1691-1747), dat aan Serin wordt toegeschreven en stellig van zijn hand is. Van Hardenbroek woonde op kasteel Hardenbroek bij Driebergen en maakte deel uit van de ridderschap van Utrecht en werd in 1740 gedeputeerde ter Staten-Generaal; ook was hij lid van de Admiraliteit van Amsterdam. Het portret zal vermoedelijk geschilderd zijn toen hij voor zijn werk in Den Haag was.¹² Van Hardenbroek is afgebeeld staand onder een rots met een doorkijkje op een schip op zee. Deze wijze van portretteren van een bevelhebber heeft Serin ongetwijfeld ontleend aan de portretten van Anthonie van Dijck (1599-1641) en zijn later in Den Haag werkende leerling

4. Portret van Jan Louis van Hardenbroek. Olieverf op doek, toegeschreven aan Harmanus Serin, 1718. *Particuliere collectie. Foto auteur.*

Adriaan Hanneman (1601-1671). Ook de portretten die Serin in 1733 heeft geschilderd van mr. Assueer van Heeckeren, heer van Ruurlo (1699-1767), diens echtgenote Henriette Johanna Elisabeth Agatha Walrave van Laer, vrouwe van Lichtenberg, Engenburg en Kell (1711-1756) en het fraaie kinderportret van hun zoontje Jacob Derk Carel van Heeckeren (1730-1795) zullen door Serin geschilderd zijn toen Van Heeckeren voor zijn werk in Den Haag was. De Van Heeckerens woonden op kasteel Ruurlo, maar

5. Harmanus Serin, Portret van (mogelijk) Assueer van Heeckeren, 1712. Gesigneerd en gedateerd linksonder op balustrade: H:SERIN Ft 1712. Olieverf op doek, 110x87 cm. *Particuliere collectie. Foto RKD.*

Assueer van Heeckeren was gecommiteerde ter Staten-Generaal en de Generaliteitsrekenkamer en zal als afgevaardigde frequent voor besprekingen in Den Haag zijn geweest. Het vroegst bekende portret dat Serin heeft geschilderd dateert uit 1712. Naar mijn mening stelt dit portret de jonge Assueer van Heeckeren op dertienjarige leeftijd voor, en niet Alexander van Laer, heer tot de Lichtenberg, zoals het later aangebrachte opschrift en wapen aangeeft. Alexander van Laer is in 1682 geboren en zou

6. Harmanus Serin, Portret van mr. Johan Bernard de la Faille. Gesigneerd rechtsboven: H:SERIN F. Olieverf op doek, 84x64 cm. *Particuliere collectie. Foto RKD.*

7. Harmanus Serin, Portret van Anna Catharina van Heemskerck. Gesigneerd rechtsboven onder het gordijn: H:SERIN Ft. Olieverf op doek, 83x64 cm. *Particuliere collectie. Foto RKD.*

in 1712 dus al 30 jaar oud zijn! Ook geen enkele andere Van Laer kan het zijn. Assueer daarentegen had in het jaar dat Serin dit portret schilderde wel de leeftijd die bij de jongen op het schilderij past en bovendien heeft hij op het schilderij al dezelfde priemende blik in de ogen die de latere Assueer in 1733 ook heeft. Assueers vader, Jacob Derk van Heeckeren (1665-1749), was onder meer lid van de Admiraliteit op de Maze, rekenmeester van Gelderland en lid van de Generaliteitsrekenkamer; zonder twijfel zal hij in die jaren dus langere tijd in Den Haag zijn geweest en heeft hij bij een bezoek zijn zoon laten portretteren.

Juristen en ambtenaren

Van tal van juristen en hogere ambtenaren heeft Serin de portretten vervaardigd. Deze lieden waren doorgaans werkzaam als advocaat of procureur aan het Hof van Holland of bekleedden in Den Haag hoge ambtelijke functies. Zo schilderde Serin rond 1715 de portretten van mr. Johan Bernard de la Faille (1672-1729), auditeur van de Rekenkamer, en zijn vrouw Anna Catharina van Heemskerck (1676-1723). Daarnaast portretteerde hij ook haar zuster Hillegonda Maria van Heemskerck (1668-1773) en echtgenoot mr. Johan Jacob Wierts (1663-1717), die president was van de Nassause Domeinraad.

Uit circa 1718 is het niet gesigeneerde maar ongetwijfeld aan Serin toe te schrijven portret van Lambertus Mulder (1653-1720), die procureur was en solliciteur-militair. Het portret kon geïdentificeerd worden dankzij het later rechtsboven aangebrachte wapen van het geslacht Mulder.¹³ Mulder was gehuwd met Anna van Neck en door dit huwelijk weer gelieerd aan Carel de la Bassecour, die wij later weer zullen tegenkomen. Iets later, circa 1720, zijn dan de portretten te dateren van Philip Kiggelaar (1683-1750) en zijn echtgenote Margaretha Bayen (1694-1779). Kiggelaar was 's Lands procureur voor de Gecommitteerde Raden van Holland en West-Friesland. Ook heeft Serin een lief portretje gemaakt van hun dochttertje Maria Elisabeth Kiggelaar (1711-1787). In de jaren twintig volgde een serie portretten van Carel de Lille (1651-1738), 'commissaris van de monstering en rentmeester van de exploitien van den Hove van Holland', zijn echtgenote Johanna van den Werve (?-1736) en hun vier kinderen. Het bijzondere van deze opdracht is dat de echtelieden op groot formaat zijn afgebeeld (106 x 86,5 cm), terwijl de portretjes van de kinderen ovaal zijn en de uit 1723 gedateerde beeltenissen van Philippina (1712/13-1746), Mattheus Louis (1717-1793) en Jan de Lille (1707-?) slechts 62 x 52 cm groot zijn en het portret van Jan de Lille (1715-1746) uit 1724 75 x 61 cm meet. Een jaar later heeft Serin de portretten geschilderd van de notaris en procureur Johannes Jacobus van Reenen (1692-1779) en diens echtgenote Maria Margaretha de Haas. Helaas is het portret van Van Reenen uitsluitend bekend van een prent uit 1775 door Paulus Constantijn la Fargue. Het eveneens 1724

gedateerde portret van zijn echtgenote Maria Margaretha de Haas (1702-1765) is wel bekend en bevindt zich in een particuliere collectie.

Wellicht één van zijn rijkste cliënten was Meynard Merens (1685-1757), een telg uit een voornaam Hoorns regentengeslacht, die in Den Haag werkzaam was, eerst als 'commies ter Generaliteits Finantiekamer' en later als ontvanger-generaal van het recht van paspoorten. Hij heeft zich twee keer laten portretteren door Serin, eerst in 1724 samen met zijn eerste vrouw Anna Elisabeth Boogaert van Beloyes (1688-1725) en wederom na haar overlijden met zijn tweede echtgenote Maria de Veer (1681-1759). Wellicht zijn deze portretten van Merens en Maria de Veer geschilderd ter gelegenheid van het tweede huwelijk. Merens heeft in 1712 een huis gekocht aan de huidige Prinsessegracht. Vanaf 1715 woonde hij aan het Lange Voorhout op het huidige nr. 48, en nadat hij in 1730 het buurhuis erbij had gekocht, was dit huis volgens de familiebiograaf Allard Merens 'het smaakvolste huis op het Lange Voorhout geworden'.¹⁴ Merens voerde een voorname huishouding met vijf dienstboden, een koets en twee paarden. Van zijn eerste vrouw is overigens in 1724 ook een tweede portret gemaakt. Het aardige van het portret van zijn tweede vrouw Maria de Veer is dat zij is gekleed in West-Friese klederdracht. Op het tweede portret van Merens, dat uit 1726 dateert, staat deze afgebeeld met zijn arm rustend op een boek met de titel *Pöezy*, terwijl op het doorkijkje in een park een Pegasusbeeld is te zien. Pegasus is behalve als symbool van de Roem ook bekend als rijdier van de dichters. Beide interpretaties van dit beeld lijken hier van toepassing; Merens was succesvol en had

8. Harmanus Serin, Portret van Meynard Merens, circa 1726. Gesigneerd en deels gedateerd op zuil midden rechts: H:SERIN.F.17. Olieverf op doek, 87x67 cm. *Collectie Westfries Museum, Hoorn.*

9. Harmanus Serin, Portret van Maria de Veer, circa 1726. Olieverf op doek, 87x67 cm. *Collectie Westfries Museum, Hoorn.*

kennelijk een grote belangstelling voor dichtkunst. Dat leden van dezelfde familie later soms terugkwamen bij Serin om hun portret te laten maken, blijkt uit de opdracht die Serin in 1732 kreeg van mr. Johan Louis de la Faille (1702-1761) om diens portret en dat van zijn vrouw Petronella Adriana Raven (1710-1739) te maken. Johan Louis de la Faille was een zoon van eerdergenoemde Johan Bernard de la Faille. Hoewel hij werkzaam was als baljuw van Hooge en Lage Zwaluwe en lid was van de Delftse veertigraad, is hij in 1729 Den Haag gehuwd en er later ook overleden. Onder de advocaten was ook mr. Joannes Diert, heer in Melissant, St. Elisabethspolder en de Vijf Gorssen, Noordschorre en Wel-

lestrijpen (1694-1747). In 1732 liet hij zich samen met zijn echtgenote Catharina Goverdina van Beeck (1696-1744) portretteren. Diert was afkomstig uit Rotterdam, maar had zich in Den Haag gevestigd als advocaat aan het Hof van Holland. Hij was zeer gefortuneerd en tevens fervent katholiek en bewoonde het huis Nobelstraat (tegenwoordig nummer) 3, waar sedert 1812 het Venduehuis der Notarissen is gevestigd.¹⁵

Legaat Emants

Een bijzondere groep portretten heeft Serin in deze periode voor de families Sweers en Emants gemaakt. Het betreft een groepje van zes portretten, dat als onderdeel van het legaat Emants

10. Harmanus Serin, Portret van Guiliam Sweerts. 1728. Gesigneerd en gedateerd midden links: H:S F 728. Olieverf op doek, 36x30 cm. *Collectie Haags Historisch Museum.*

in 1926 bij het Haags Gemeentemuseum terecht is gekomen (tegenwoordig in de collectie van het Haags Historisch Museum).¹⁶ Het bijzondere van dit groepje portretten van de echtparen Sweerts-De Normandie, Emants-Sweerts en Sweerts-De Greeff is dat zij alle identieke, voor Serin kleine (slechts 33 cm hoog) maten hebben, ovaal zijn en in dezelfde soort lijsten zijn gevat.

Als eerste heeft Serin in 1728 de portretten geschilderd van Guiliam Sweerts (1693-1747) en diens echtgenote Sara de Normandie (1692-1756). De uit Amsterdam afkomstige Sweerts zou later rentmeester van de exploten worden. In 1733 volgden de portretten van hun dochter Christina Sebastiana Sweerts (1714-1788), die in

11. Harmanus Serin, Portret van Sara de Normandie. Olieverf op doek, 36x30 cm. *Collectie Haags Historisch Museum.*

dat jaar is gehuwd met Marcellus Emants (1706-1792), commies-griffier bij de Staten-Generaal en vanaf 1742 essayeur-generaal van de Munten der Verenigde Nederlanden. Voorts horen tot deze serie de portretten van Balthasar Sweerts (1655-1727), vader van de eerdergenoemde Guiliam Sweerts en diens tweede vrouw Christina de Greeff (1677-1751). Mogelijk is het portret van Balthasar Sweerts postuum geschilderd en dat van zijn vrouw vlak voor haar dood in 1751 voltooid. Overigens zou op dit portret van Christina de Greeff volgens overlevering Sebastiana de Hooge (?-1696) zijn afgebeeld, de eerste vrouw van Balthasar Sweerts. Dit lijkt mij gezien de leeftijd van de voorgestelde zeker niet aanneme-

lijk. Mogelijk is dit portret al tijdens het leven van Christina de Greeff bij Serin besteld en vlak na haar dood voltooid en toen samen met drie andere portretten in dezelfde lijsten geplaatst. In het Nationaal Archief bevindt zich het huishoudboekje van Marcellus Emants, waaruit blijkt dat hij op 23 april 1751 heeft betaald: ‘aan Serijn voor het opmaken van port[ret] van Princ 2:0:0 en aan 4 lijstjes voor dezelve 5:4:0, samen 7:4:0’.¹⁷

Behalve deze kleine portretten heeft Serin voor deze familie ook Sara Maria Bruijnestein (1675-1743) geportretteerd. Hoewel dit schilderij niet gesigneerd is, kan het naar mijn mening zeker aan hem worden toegeschreven. Dit stuk is wel in een meer gebruikelijke maat vervaardigd. Sara Bruijnestein was gehuwd met mr. Johan Emants (1678-1742), de vader van bovengenoemde Marcellus Emants, die eerst advocaat in Den Haag was en later, van 1707-1742, de functie van essayeur-generaal van de Munten der Verenigde Nederlanden bekleedde. Daarnaast was hij bierbrouwer in ‘de Rode Leeuw’. Het ambt van essayeur-generaal is dus van vader op zoon overgegaan, nadat het eerst in handen was geweest van Marcellus Bruijnestein (1649-1708), de schoonvader van Johan Emants.¹⁸

Opvallend is in dit verband de overlap in opdrachten die Vollevens II en Serin in Den Haag hebben gekregen. Van Johan Emants bevindt zich in hetzelfde legaat een portret door Vollevens II.¹⁹ Ook heeft Vollevens II van Marcellus Emants en diens echtgenote Christina Sebastiana Sweerts twee ovale portretten geschilderd in de voor hem gangbare maat van 85 x 67 cm. Als we de twee portretten van beide schilders vergelijken, valt op dat Vollevens Emants wat flatteuzer heeft weergegeven dan

Serin. Maar, kijkend naar de wat hoekige gelaats-trekken van Emants, denken wij wel met dezelfde personen te maken te hebben.²⁰ Ook andere kunstenaars hebben voor deze families gewerkt. Zo heeft Mattheus Verheyden een portret in sepia gemaakt van vader Johan Emants,²¹ en is Marcellus Emants als kind door Daniël Haringh (1636-1706) en op latere leeftijd ook nog door Constantijn Netscher en Philip van Dijk geportretteerd.²²

Losse portretten

Serin kreeg vaak de opdracht beide echtelieden te schilderen. Behalve van het portret van Sara Bruijnestein zijn er echter ook andere portretten bekend waarop slechts één van de twee partners is afgebeeld. Zo heeft hij in 1739 het portret van Wilhelmina Antonia Pauw (1710-1779) geschilderd, dat zich in de Waalse Kerk aan het Noordeinde bevindt. Zij was in 1734 gehuwd met de uit Zwitserland afkomstige ds. Charles Chais (1700-1785), die van 1728 tot 1764 predikant was van de Waalse Kerk. Diens portret hangt ook in de kerk, maar is in dezelfde afmetingen als dat van zijn vrouw in 1752 geschilderd door de uit Frankrijk afkomstige en eveneens in Den Haag werkzame portrettist Jean Fournier (1700-1765). Een enkele keer is uitsluitend een kind geportretteerd. In het Frans Halsmuseum is een portret van de jongeling Willem Fabricius (1709-1749) aanwezig. Dit stuk was ooit toegeschreven aan Richard van Bleek (1670-1733), maar kan naar mijn mening op naam gesteld worden van Serin. Het ouderlijk gezin van Willem Fabricius verhuisde in 1726 van Haarlem naar Den Haag, waar vader Albert Fabricius secretaris van de Staten van Holland

12. Toegeschreven aan Harmanus Serin, Portret van Willem Fabricius als jonge man. Olieverf op doek, 77x63 cm. *Collectie Frans Halsmuseum, Haarlem.*

en West-Friesland werd. Willem was toen 17, wat gezien de leeftijd van de voorgestelde goed kan kloppen. Uit 1749 dateert een portret van mr. Carel de la Bassecour (1725-1773), een uit Amsterdam afkomstige jurist die in Den Haag tal van functies heeft bekleed zoals schepen en burgemeester. Hij was gehuwd met Maria Elisabeth van Bleijswijck (1728-1801). Het portret van De la Bassecour is door vererving terechtgekomen in de grote portretcollectie Caan van Neck, die verdeeld was over het buitenhuis Cromvliet te Rijswijk en het Huis Caan te Den Haag, dat stond op de hoek van de Lange Vijverberg en het Tournooiveld. Cromvliet werd als buitenplaats

aangekocht door de Rotterdamse vroedschap Hendrik Caan (1719-1794), die in 1754 door Serin is geportretteerd. Een zoon van deze Caan huwde later met een juffrouw Van Neck. De opdracht van De la Bassecour heeft vermoedelijk ook geleid tot de opdracht van zijn zwager mr. Adriaan van Bleijswijk (1709-1779) om in 1750 zijn portret en dat van zijn vrouw Petronella Sibregta Codde van der Burch (1718-1775) te schilderen. Deze Adriaan is in Den Haag geboren en heeft zich na zijn studie in Leiden gevestigd in Enkhuizen, waar hij lid werd van de vroedschap aldaar en tal van regentfuncties heeft bekleed waaronder bewindhebber van de VOC-kamer Enkhuizen. Hij is in 1737 in Enkhuizen gehuwd en er ook overleden.

Oude beroepen

Sommige cliënten van Serin hadden functies en beroepen die al lange tijd niet meer bestaan. Zo was Floris Scheurleer (1692-1755), van wie Serin in 1739 de portretten van hem en zijn vrouw Cornelia Elisabeth Wesselingh (1699-1769) maakte, meester-zwaardveger. Een zwaardveger was een wapensmid die zich primair toelegde op het vervaardigen en onderhouden van wapens. De op Huis Hoekvliet bij Voorburg woonachtige Hendrik van Dijk (1678-1755), van wie Serin in 1751 diens portret en dat van zijn vrouw Louise Blotelingh (1692-1771) maakte, was 'wijnroeier' te Den Haag. De wijnroeier bepaalde de hoeveelheid wijn die er in een vat zat, waarop vervolgens de accijns gebaseerd werd. Het was een publiek ambt. Overigens was Louise Blotelingh door haar moeder Geertruid van Neck ook weer verwant aan het geslacht Van Neck.

Late portretten

De meeste portretten die Serin heeft geschilderd zijn borststukken. Zij tonen de voorgestelde tot het middel. Een van de drie bekende kniestukken is het portret dat in 1755 is gemaakt van de Groningse arts Jan Harmen Lohman (1727-1764).²³ Hij huwde in 1754 de Haagse Anna Cornelia van Neck en zal dus wel tijdens een familiebezoek geportretteerd zijn. Overigens is het opvallend dat Serin weliswaar veel familieleden van Van Neck heeft geportretteerd, maar dat er geen enkel portret van een Van Neck bekend is dat door hem is gemaakt.

Tot de laatst gedateerde portretten behoren die van mr. Hendrikus Stephanus van Son (1693-1768) en diens echtgenote Anna Maria Stipel (1710-1781) uit 1755. Van Son was advocaat en diaken van de Engelse Kerk. Hij is staand in een vertrek weergegeven met een rijk gevulde boekenkast op de achtergrond en zij zittend in een vertrek terwijl ze in haar ene hand een bloemetje houdt en haar andere hand op een boek rust.

Vermiste portretten

Een aantal portretten, ook uit het Haagse, kennen wij uitsluitend uit bronnen. Serin heeft, zo weten wij uit de levensbeschrijving die Van Gool heeft opgetekend, ook de Franse ambassadeur Gabriel-Jacques de Salignac, marquis de la Mothe-Fénelon (1688-1746) en diens echtgenote Louise-Françoise de Peletier geschilderd. De Salignac was ambassadeur van Frankrijk in de Republiek van 1724 tot 1744 en woonde op diverse locaties aan de Prinsegracht. Tijdens zijn verblijf in Den Haag zijn er vier kinderen geboren. Ook door Van Gool kennen wij de twee portretten van mr. Johan Daniël (1668-1742) en

13. Harmanus Serin, Portret van Jan Harmen Lohman. 1755. Opschrift signatuur en datering op handgeschreven papiertje op de achterzijde op het raam: H. Serin fecit 1755. Olieverf op doek, 72,5x59 cm. *Collectie Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.*

Cornelis Ockerse (1672-1728). Beide broers waren afkomstig uit Hoorn en woonden in Zierikzee. Johan Daniël Ockerse, heer van Dreischor, was van 1721 tot 1728 raadsheer in het Hof van Holland, Zeeland en West-Friesland en zijn broer van 1720 tot 1728 gedeputeerde bij de Staten-Generaal. Het is dan ook waarschijnlijk dat beiden zich door Serin hebben laten portretteren tijdens een verblijf in Den Haag. Wellicht hadden zij van hem gehoord via hun Hoornse stadsgenoot Meynard Merens. De gebroeders Ockerse werden beiden bijgezet in een groot grafmonument in de St. Adriaanskerk te Dreischor. Op dit monument bevinden zich

14. Twee portretmedaillons met beeltenissen van de gebroeders Ockerse. Detail van het grafmonument te Dreischor van de hand van de Haagse beeldhouwer Nicolaas Seuntjes. *Foto auteur.*

de twee portretmedaillons van de gebroeders Ockerse met hun kwartierwapens. De portretten zijn, naar de stijl te oordelen, mogelijk gebaseerd op de portretten van Serin, dan wel (mij onbekende) prenten naar deze portretten.

Tot slot

In het voorgaande is een beeld gegeven van de Haagse clientèle van Harmanus Serin. Tot zijn opdrachtgevers konden tal van hogere ambtenaren gerekend worden. Op een enkel portret na heeft hij niet voor de adel gewerkt. De edelen als de Van Wassenauers op kasteel Duivenvoorde lieten zich bijvoorbeeld onder andere portret-

teren door Theodoor Netscher. Vollevens II bediende in het Sticht in de jaren dertig een aantal adellijke families. Op de een of andere manier had Serin eenvoudigweg geen toegang tot deze hogere kringen. Later in de eeuw, als Philip van Dijk en Mattheus Verheyden naar Den Haag komen, zullen zij wel tal van adellijke families gaan bedienen. Een belangrijk deel van de opdrachtgevers van Serin kwam uit de kringen van juristen en hogere ambtenaren, zij maakten deel uit van wat wij nu zouden noemen 'het Randstedelijk patriciaat'. In sommige gevallen heeft Serin dankbaar gebruikgemaakt van familienetwerken, zoals wij onder andere zagen bij De la Faille. Dit heeft zeker ook bij zijn opdrachten in andere steden meegespeeld. De twee zusters Van Heemsckerck zijn met hun wederzijdse echtgenotes afgebeeld. Een nicht van deze dames was weer getrouwd met de in Dordrecht

werkzame advocaat Johan Hoyncck van Papendrecht, die rond 1717 door Serin zijn portret liet maken, waarna ook zijn zonen Tieleman Franciscus Xaverius en Cornelis Paulus Hoyncck van Papendrecht door Serin zijn geportretteerd. Zo ook heeft hij in Delft een aantal portretten gemaakt voor leden van de familie Van Bleijswijck en kon hij in Gorcum door een grote opdracht voor de schutterij ook een aantal andere opdrachten verwerven.

Met dit artikel hoop ik het beeld van deze weinig bekende maar in het Den Haag van de eerste helft van de achttiende eeuw toch zeer actieve portrettist iets te hebben ingekleurd.

Noten

1. Deze gegevens zijn gebaseerd op de parochieregisters in het FelixArchief, het stadsarchief van Antwerpen. Hier wordt zijn eerste voornaam met dubbel 'n' geschreven, maar in alle andere stukken staat uitsluitend één 'n'. Zie ook J. van der Meer Mohr, 'Remacle en Harmanus Serin. Nieuwe biografische gegevens betreffende vader en zoon Serin', in: *Oud-Holland* 125 (2012), p. 151-156.
2. Johan van Gool, *De Nieuwe Schouburg der Nederlandsche Kunstschilders en schilderessen*, dl. 2 ('s-Gravenhage, 1750), p. 423-426.
3. Van Gool, *De Nieuwe Schouburg*, p. 423 en 424. Hier geeft Van Gool duidelijk aan, dat zijn vader hem heeft aangezet tot de schilderkunst.
4. Haags Gemeentearchief (HGA), Doop-, trouwen en begraafboeken 's-Gravenhage (DTB), toegangsnummer (toegang) 0377-01, inv.nr. 295, fol. 125v. Op het fiche in de DTB-index staat dat zij uit Deventer afkomstig is. Van deze Anna Margaretha Pauw zijn daar echter geen gegevens met betrekking tot ouders, geboorte en doop bekend (e-mailcorrespondentie M. Prudon, 11 juli 2005). Op de oorspronkelijke akte is de geboorteplaats ook te lezen als 'Dordt' (= Dordrecht). In het Regionaal Archief Dordrecht wordt op 17 juni 1676 de doop (Nederlands hervormd) vermeld van Margareta Pauw, dochter van mr. Gerard Pauw en Elisabeth Sophia Braconier. Mogelijk is de voornaam Anna later toegevoegd. Van ondertrouw in Dordrecht is verder niets bekend; e-mailcorrespondentie I. Valk, Regionaal Archief Dordrecht, 29 mei 2013. Het huwelijk van Gerard Pauw en Elisabeth Sophia Brackonier vond plaats in Den Haag in de Hoogduitse Kerk op 26 september 1675. Dit huwelijk is eerder ook ingeschreven in Dordrecht in de Nederlands hervormde Augustijnenkerk en wel op 9 september 1675, waarbij vermeld wordt dat de bruid uit Den Haag afkomstig is.
5. Haar overlijden is 'pro deo' aangegeven op 31 januari 1725; HGA, archief van de secretaris als ontvanger van impost op trouwen en begraven (OITB), toegang 0321-01, inv.nr. 28, fol. 120v.
6. HGA, OITB, toegang 0321-01, inv.nr. 25, fol. 69r: 'Hermanus Surin, oud 80 j. 4e kl. doodsoorzaak: verval van levensgeesten. f 3 impost voor begraven betaald.' Begraven op Eikenduinen, evenals zijn echtgenote, 'den 27:3 gulde hermanús Súrrijn', HGA, DTB, toegang 0377-01, inv.nr. 369. Deze Surin/ Súrrijn is naar mijn mening zonder twijfel Harmanus Serin, ondanks het feit dat de leeftijd bij de aangifte niet geheel klopt. De aangever hoeft immers geen bloedverwant geweest te zijn en wellicht wist hij de exacte leeftijd van Serin dan ook niet en dacht hij dat Serin een jaar of tachtig was.
7. B. Woelderink, 'Den Haag en het Hof in de tweede helft van de achttiende eeuw', in: L. Golay e.a. (red.), *Benjamin Samuel Bolomey (1739-1819)* (Zwolle/Den Haag, 2001), p. 19.
8. In de volgende steden waren pensionarissen die door de vroedschappen waren aangesteld: Alkmaar, Amsterdam, Haarlem, Delft, Gouda, Gorinchem, Dordrecht, Brielle, Middelburg en Maastricht.
9. Zie ook J. van der Meer Mohr, 'Haagse predikanten uit de achttiende eeuw in beeld. Portretten uit een weinig bekend album in het Haags Gemeentearchief', in: E. Buijsen e.a. (red.), *Kunst op papier in de achttiende eeuw. Liber Amicorum aangeboden aan Charles Dumas ter gelegenheid van zijn 65ste verjaardag* (Den Haag, 2014), p. 132-141.
10. Zie hiertoe mijn artikel 'De predikanten Wigbold en Willem Muilman. Twee penningen naar prenten en schilderijen van Harmanus Serin', in: *De Beeldenaar* 36 (2012), p. 9-12.
11. P.C. Molhuysen en Fr.K.H. Kossmann (red.), *Nieuw Nederlandsch Biografisch Woordenboek*, dl. 9 (Leiden, 1933), p. 694.
12. Het portret van zijn vrouw, Johanna Charlotta van Renesse, vrijvrouw van Lockhorst, 's Heeraartsberg en Bergambacht (1695-1723), is in 1718 door de Gelderse portrettist Gerrit Alberts (1690-1750) gemaakt. Ook dit portret is in een vergelijkbare lijst

- met alle 32 kwartierwapens gevat. Beide portretten zullen dan ook vast ter gelegenheid van het huwelijk in 1718 geschilderd zijn, waarbij Van Hardenbroek zich in Den Haag en zijn vrouw zich in de provincie heeft laten portretteren. Beide portretten bevinden zich in dezelfde particuliere collectie.
13. Met dank aan de heer C.E.G. ten Houte de Lange, indertijd directeur van het Nederlands Instituut voor Genealogisch en Heraldisch Onderzoek, die dit wapen kende van een kwartierstaat Mulder-Van Haemsbergen, waarop het wapen in exact dezelfde vorm voorkomt. Telefonische mededeling 30 september 2009.
  14. A. Merens, *De geschiedenis van een Westfriese regentenfamilie. Het geslacht Merens* ('s-Gravenhage, 1952), p. 160-163.
  15. Zie voor Diert: B. Duinkerken, K. Stal en R.W.Chr. Dessing, 'Verkocht!'. *Tweehonderd jaar VendueHuis der Notarissen te 's-Gravenhage. Een geschiedenis van de Haagse notarissen, van hun pand aan de Nobelstraat en van de veilingen in de Residentie* (Den Haag, 2012), p. 81-83.
  16. Het legaat Emants in het Haags Historisch Museum omvat in totaal 66 stukken en geeft daarmee een zeer bijzonder beeld van één familie en aanverwante takken in een tijdsspanne van de 17de tot de 20ste eeuw. De lijst van alle portretten in het legaat Emants is in 1922 opgesteld, vermoedelijk naar aanwijzingen van de familie; daarna is er bij mijn weten nooit enig onderzoek gedaan naar dit legaat.
  17. Nationaal Archief, Familiearchief Emants, toegang 3.20.15, inv.nr. 23; met dank aan dr. A.A.J. Scheffers die mij op deze bron heeft gewezen. Waar 'Princ' voor staat is niet helemaal duidelijk.
  18. Zie hiertoe: A.A.J. Scheffers, 'Een familie in het geld', in: *Gen. Tijdschrift voor familiegeschiedenis* 21 nr. 3 (sept. 2015), p.42-45.
  19. Johannes Vollevens II, Portret van Johan Emants. Olieverf op doek, 86 x 68 cm. Den Haag, Haags Historisch Museum, inv.nr. 1922-0056-SCH.
  20. Johannes Vollevens II, Portretten van Marcellus Emants en Christina Sweerts. Beide olieverf op doek, ovaal, 80,5 x 64,5 cm; gesigneerd. Den Haag, Haags Historisch Museum, inv.nrs. 1922-0059-SCH en 1922-0060-SCH.
  21. Mattheus Verheyden, Portret van Johan Emants. Tekening in sepia, 23,5 x 15,6 cm, gesigneerd en gedateerd; in 1954 bij mevrouw R.E.C.J. Emants, Den Haag. Zie voor Emants: H.P. Fölting, *De Vroedschap van 's Gravenhage 1572-1795* (Pijnacker, 1985), p. 172-173.
  22. Daniël Haringh, Portret van Marcellus Emants als jongen. Olieverf op doek, 53 x 44,5 cm. Den Haag, Haags Historisch Museum, inv.nr.1922-0058-SCH. Zie voor de andere twee stukken: E.W. Moes, *Iconographia Batava. Beredeneerde lijst van geschilderde en beeldhouwde portretten van Noord-Nederlanders in vorige eeuwen*, dl. 1 (Amsterdam, 1897), 2345/1 en 2345/2.
  23. De andere twee mij tot nu toe bekende kniestukken van Serin zijn het in 1736 geschilderde portret van de Gorcumse vroedschap Hubertus Snoeck en in 1743 een nog groter portret van mr. Louis Trip de Marez. Het portret van Snoeck meet 131,1 x 108,8 cm en bevindt zich in het Gorcums Museum, inv.nr. 6928. Dat van Trip meet zelfs maar liefst 172 x 137 cm en hierop is de voorgestelde bovendien zittend ten voeten uit weergegeven. Dit portret is in een particuliere collectie.